

UDK 811.16'367

Robert Grošelj

Filozofska fakulteta v Ljubljani

VEZLJIVOST GLAGOLOV VÉDENJA V STARI CERKVENI SLOVANŠČINI

Izvleček: Razprava obravnava vezljivost glagolov védenja, tj. *оумѣти, вѣдѣти* (z drugotnim nedovršnikom *вѣдати*), *знати*, v stari cerkveni slovanščini. Opredeljeni so pomeni, določilne možnosti glagolov, po pomenih so vzpostavljeni pomenski in vezavnostni vzorci, vzorci pa so obravnavani glede na stabilnost in medsebojna konkurenčna razmerja. Na koncu razprave so primerjane vezljivostne značilnosti analiziranih glagolov védenja.

Synopsis: The article deals with the valency of verbs of knowing, i.e., *оумѣти, вѣдѣти* (with its secondary imperfective *вѣдати*), *знати*, in Old Church Slavic. The meanings are elucidated, the denotative possibilities given, and they are juxtaposed by meaning and combinatory patterns, which are then treated with a view to their stability and competition with one another. At the end of the paper the combinatory peculiarities of the analyzed verbs of knowing are compared.

Ključne besede: stara cerkvena slovanščina, vezljivost, vezava, glagoli védenja

Key words: Old Church Slavic, valency, government, verbs of knowing

0 Uvod

V razpravi je predstavljena vezljivost glagolov védenja, tj. *оумѣти, вѣдѣти* (z drugotnim nedovršnikom *вѣдати*) in *знати*, v stari cerkveni slovanščini. Na podlagi starocerkvenoslovanskih slovarjev je opredeljeno pomenje glagolov védenja, s pomočjo korpusa, ki ga sestavljajo besedilnih zgledi iz starocerkvenoslovanskih slovarjev in neslovarskih del, pa so določene vezljivostne značilnosti glagolov. Najprej so predstavljene in obrazložene določilne možnosti – z njihovo pomensko motivacijo in udeleženskimi vlogami (spremljajo jih podatki iz strokovne literature, ki se nanašajo na oblikoskladensko značilnost določil). Po pomenih glagolov so vzpostavljeni pomenski in vezavnostni vzorci, vsi pa so obravnavani glede na stabilnost in medsebojna konkurenčna razmerja. Na koncu razprave so primerjane vezljivostne značilnosti glagolov, s čimer se lahko – v opredeljenih pomenih – izpostavijo tudi konkurenčna razmerja med njimi.

Nameni večstopenjske vezljivostne analize pomensko sorodnih glagolov so trije: **(1)** prikazati večplastnost vezljivostnih zmožnosti glagolov védenja in razmerij med njimi v stari cerkveni slovanščini; **(2)** dokazati, da se v različnih glagolskih pomenih oblikujejo drugačna vezljivostna in vezavnostna razmerja (prim. Žele 2003); **(3)** dopolniti dosedanje raziskave vezave glagolov védenja v stari cerkveni slovanščini (prim. predvsem Orzechowska 1974).¹

¹ Razprava je predelano poglavje avtorjeve disertacije *Vezava glagolov umevanja v slovanskih jezikih* (mentorici red. prof. dr. Alenka Šivic-Dular, izr. prof. dr. Andreja Žele), obranjene februarja 2010 na Oddelku za slavistiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. – Besedilo je bilo pripravljeno z vnašalnim sistemom ZRCola, ki ga je na Znanstvenoraziskovalnem centru SAZU v Ljubljani (<http://www.zrc-sazu.si>) razvil Peter Weiss.

0.1 Gradivo in korpus

0.1.1 Gradivo raziskave so stesl. glagoli *оумѣти, вѣдѣти* (tudi drugotni nedovršnik *вѣдати*), *знати*. Glagoli pomensko sodijo med védenjske, kot takšne jih lahko opredelimo tudi etimološko (prim. pslov. ***uměti**, ***věděti**, ***znati**; glej poglavje 1).

0.1.2 Korpus za vezljivostno analizo stesl. glagolov védenja sestavljajo izpisi besedilnih zgledov iz dveh starocerkvenoslovanskih slovarjev in treh kanonskih spomenikov iz 11. st.

Osnova stesl. gradiva je *Slovník jazyka staroslověnského* (1966–1997; **SJS**); ob njem je bil izmed stesl. slovarskih del upoštevan še *Старославянский словарь* (1999; **SS**). Ostalo gradivo, zbrano za raziskavo, je bilo izpisano iz treh stesl. kanonskih del: *Marijanski evangelij (M)*, *Sinajski psalter (Sin)*, *Supraseljski zbornik (Supr)*.²

0.2 Metode

0.2.1 Pomenska analiza glagolov védenja izhaja iz pomenskih razlag v analiziranih slovarjih. Pomenske razlage se je skušalo deloma uravnotežiti s preveritvijo besedilnih zgledov, poskus dopolnitve pa je slonel na urejevalnem, sintagmatskem načelu slovarskega pomena: slovarski pomen izkazuje podredno razmerje pomenskih sestavin s skladenjsko vodilno **uvrščevalno pomensko sestavino (UPS)** in skladenjsko odvisnimi **razločevalnimi pomenskimi sestavinami (RPS)**; Vidovič-Muha 2000: 53).

Na ta način so bili vzpostavljeni t. i. **primerljivi pomeni**, tj. pomeni z enako UPS in čim več prekrivnimi RPS, ki omogočajo primerjavo vezljivostnih možnosti med glagoli. Razvrstitev pomenov temelji na kriteriju **pogostnosti**.

0.2.2 Vezljivostna analiza glagolov védenja izhaja iz sodobnih obravnjav glagolske vezljivosti (npr. Karolak 1984, VV 1987, Žele 2001). **Vezljivost** je zmožnost določene besede (t. i. nosilca vezljivosti),³ da veže nase napovedljivo število vezljivostnih položajev, je torej napovedljivost skladenjskih mest (nasproti **družljivosti**, ki označuje prosta mesta). Obvezna skladenjska mesta, napovedljiva iz **pomenske usmerjenosti** glagola oz. iz njegove **pomenskioskladenjske vezljivosti** (z udeleženskimi vlogami), so zasedena s t. i. določili v določeni slovnični obliki (strukturnoskladenjska vezljivost; Žele 2001: 13).⁴

Pomenska usmerjenost⁵ oz. pomenskioskladenjska vezljivost (z udeleženskimi vlogami) je zmožnost nosilca vezljivosti, da s svojim pomenom jezikovno odraža neko zunaj-

² Izpisani zgledi z izpričanimi vezljivostnimi (pomenskimi in vezavnostnimi) značilnostmi glagolov so bili na podlagi uveljavljenih zapisov (prim. predvsem **SPP**) oblikovani v pomenske in vezavnostne vzorce, primerne za vezljivostno analizo.

³ Najbolj tipični nosilci vezljivosti so glagoli, pridevniki (označujejo različna stanjska lastnostna razmerja), poleg njih pa še izglagolski in izpridevniški samostalniki (Žele 2001: 15).

⁴ Nepolnopomenski glagoli oz. glagoli v pomožniški vlogi kot slovničnofunkcijska jedra povedi lahko v okviru strukturnoskladenjske vezljivosti uvajajo samo neudeležensko povedkovodoločilno vezljivost (Žele 2001: 13).

⁵ Več o sodobnem pojmovanju **pomenske umerjenosti** (ali **intence**) **nosilca vezljivosti** v delih VV 1987 (15–16, 50–52), MČ 3 (10, 29–35) ter Križaj-Ortar 1989 (predvsem 129, 135–137).

jezikovno mikrosituacijo. Pomenske entitete, ki ustrezajo predmetnim ali abstraktnim sestavinam zunajjezikovne mikrosituacije, predstavljajo **udeleženci**, njihovo vsebinsko opredelitev pa pokrivajo **udeleženske vloge** (prim. SČ 1998: 38–41; Orešnik 1992; o udeležencih v pomenski podstavi stavka glej Toporišič 1982: 21; 1992: 192).

Na podlagi glagolskih pomenov, in sicer v skladu z njihovo aktualizacijo⁶ v zbranih besedilnih zgledih, so bile določene pomenskoskladenjske značilnosti glagolov védenja v stsl. Osrednjo vlogo med njimi imajo **udeleženci**, ki jih predvideva usmerjenost glagola. Na podlagi pomena glagola, pomenskih in skladenjsko-oblikovnih lastnosti udeležencev so se oblikovale **udeleženske vloge**. Kompleksno **pomensko (vezljivostno) razmerje** med udeleženci, ki ga usmerja nosilec vezljivosti (usmerjenosti), ponazarjajo **pomenski (vezljivostni) vzorci**, npr. *nosilec védenja – vsebina* (brez upoštevanja predvidljivega nosilca, npr. *vedeti – kaj*).⁷

Pomenska usmerjenost se izrazno uresničuje v **strukturnoskladenjski vezljivosti**, ki je v razpravi poimenovana **vezava** (po Dular 1982). Udeleženci pomenske usmerjenosti glagola so skladenjsko oz. besedilno realizirani kot **določila**⁸ v določeni slovnični obliki (oblikoslovne, oblikoskladenjske kategorije, npr. sklon, nedoločnik, odvisnik). Vezava pomeni predvidljivost kategorialnih (neslovarskih) lastnosti določila (slovnična oblika) na podlagi slovarskih lastnosti nosilca vezljivosti (prir. po Dular 1982: 78); navedeno se razlikuje od tradicionalnih opredelitev vezave, tj. rekcije (npr. Toporišič 1982: 21; 1992: 351).

Na osnovi pomenskih (vezljivostnih) razmerij in realizacije udeležencev v besedilnih zgledih so se razkrile strukturnoskladenjske značilnosti stsl. glagolov védenja. Izpostavljena so bila **določila** oz. **določilne možnosti**, vzporednost pomenskega in strukturnega vezljivostnega razmerja v okvirih posameznih pomenov pa je prikazana s pomočjo **vezavnostnih vzorcev**, ki predstavljajo formulacijski zapis vseh določilnih realizacij pomena glagolskega leksema, npr. **Snom – VF – SENT**. Po pomenih glagolov je bila določena **stabilnost** vzorcev; kot stabilen (ali, v odnosu do drugih vzorcev, bolj stabilen) se opredeljuje gradivsko dobro izpričan vzorec, medtem ko so v gradivu redko izkazani vzorci obravnavani kot nestabilni (oz. manj stabilni). Vzorci so bili glede na stabilnost primerjani med seboj.

Na koncu razprave je podana **primerjava vezljivostnih značilnosti** med stsl. glagoli védenja (po posameznih pomenih); tako so se razkrila konkurenčna razmerja med glagoli – po pomenih in verjetno tudi absolutno.

⁶ Gre za (besedilno) aktualizacijo, kot jo pojmuje npr. R.-A. de Beaugrande in W. U. Dressler (prim. predvsem Beaugrande-Dressler 1992: 33); o (besedilni) aktualizaciji denotata prim. tudi Vidovič-Muha 2000 (80).

⁷ Pri opisni predstavitvi pomenskega vzorca levi udeleženec ni upoštevan, in sicer zaradi njegove predvidljivosti.

⁸ Določila so lahko na levi ali desni strani nosilca vezljivosti. T. i. **levi vezljivosti** pripadajo določila v skladenjski funkciji osebkca (v nekaterih pristopih tudi logičnega osebkca), ostala določila pa pripadajo t. i. **desni vezljivosti**. Na potrebo po ločevanju leve od desne vezljivosti opozarja že J. Toporišič (prim. 1982: 82–119).

0.3 Prispevek H. Orzechowske k obravnavi vezave glagolov védenja v stari cerkveni slovanščini

H. Orzechowska se je v svojih študijah iz 70. let 20. stoletja (Orzechowska-Rybicka 1971, Orzechowska 1972, 1974) posvetila vprašanju vezave sopomenskih glagolov pslov. *uměti, *věděti, *znati. Avtorica je domnevala, da se sopomenskost glagolov razrešuje skozi njihove vezavnostne možnosti oz. da se pomenski razvoj in spreminjanje obsega rabe glagolov zrcalita v njihovi vezavnostni specializaciji. Odraze pslov. sopomenskih glagolov védenja v slovanskih jezikih (predvsem v stesl., pol., slš. in sln.) je analizirala v odnosu do vezavnostnih možnosti **Sak**, **INF**, **SENT** in **predložnosklonske vezave**.

Za **stesl.** (potencialni kazalec pslov. stanja) H. Orzechowska ugotavlja, da v sopomenski skupini postranski glagol **оумѣти** izkazuje predvsem vezavo z **INF** (približuje se *naklonskosti*), določili **Sak** in **SENT** sta izolirani. Pri najpogostejšem **вѣдѣти** prevladuje **SENT**, manj je zgledov s **Sak**, določili **oSlok** in **INF** sta redki. Glagol **знати**, ki pokriva desetino rab omenjenih glagolov, ima izključno vezavo s **Sak** (Orzechowska 1974: 130–134).⁹

Kljub natančni analizi in gradivsko utemeljenim rezultatom pa razprave H. Orzechowske nudijo delni vpogled v vezljivostno problematiko stesl. glagolov védenja. Avtorica upošteva le nekatere vezavnostne možnosti – izpuščene so možnosti z več deskriminativnimi določili, prav tako pa avtorica ni posegla prek vezavnostnih možnosti v *usmerjenost* in pomen glagolov, čeprav bi bila tovrstna osvetlitev vezave smiselna.

1 Pomenje glagolov védenja v stari cerkveni slovanščini

1.1 Pomenje glagola оумѣти

Stesl. **оумѣти**, **оумѣкъ**, **оумѣиши** nedov. izkazuje tri pomene: **(1)** ‘vedeti, znati, poznati’, **(2)** ‘obvladati, biti zmožen’ in **(3)** ‘razumeti, dojemati’ (pomen **(3)** ima v SJS oznako *exh.*; SJS IV: 658).¹⁰

⁹ H. Orzechowska opozori (prim. 1974: 132) tudi na zglede določila **SENT** ob **знати** v mlajših csl. spomenikih, ne navaja pa **SENT** kot potencialne določilne možnosti že v stesl. (čeprav bi jo omenjeni zgledi lahko potrjevali). Stavčna vezava glagola *znati je po njenem mnenju v jslov. (brez sln.) in vzhslv. jezikih mlajša od pslov. in od obdobja nastajanja temeljnih stesl. besedil.

¹⁰ **Etimološki komentar:** Stesl. **оумѣти**, **оумѣкъ** k pslov. *uměti, *umějo ‘umeti, biti sposoben (česa)’ iz pslov. sam. *umě (Snoj 2003: 798; SEP: 666–667; Va IV: 162); ide. *(*H*)*u-mó-* (besedotvorno podobno **dhu(H)-mó-* > pslov. *dŭmь) ‘(čutno) dojemanje’ iz korena *(*H*)*u-* ‘čutno dojemati’ (Be IV: 263).

Pomenski komentar: SJS IV (658) pomensko opredeljuje **оумѣти** na naslednji način: **(1)** ‘védět, znát; знать; wissen, kennen’ (pomen spremljajo vezavnostni podatki, prim. **что**, dvakrat **чесому**, enkrat **чиль**); podpomen ‘umět, dovět; уметь, мочь; wissen, können’ (pogosto z **INF**); **(2)** ‘rozumět, chápat; понимать, rozumět; verstehen, begreifen, erkennen, (er)fassen’ (s **что**; SJS IV: 658). Pomeni iz SJS so torej prerazporejeni, prim. SJS **(1)** → **(1)**, SJS podpomen → **(2)**, SJS **(2)** → **(3)**. Njihovo prerazporeditev upravičuje tudi SS (740), ki ločuje pomena **(1)** ‘vedeti, znati, poznati’, **(2)** ‘obvladati, biti zmožen’, le navaja ju v obratnem vrstnem redu.

1.2 Pomenje glagola **вѣдѣти**

Stsl. **вѣдѣти**, **вѣмь/вѣдѣ**, **вѣси**, **вѣстѣ** nedov. pomeni **(1)** 'vedeti, znati, poznati'. Poleg omenjenega glagola je v stsl. izpričan tudi drugotni nedov. **вѣдати**, **вѣдаѣ**, **вѣдаѣши** (geslo je v SJS označeno z *exh.*) z enakim pomenom (SJS I: 374).¹¹

1.3 Pomenje glagola **знати**

V stsl. je glagol **знати**, **знаѣ**, **знаѣши** nedov. izpričan s pomenoma **(1)** 'znati, poznati, spoznavati, seznanjati se' ter **(2)** 'vedeti, razumeti, priznavati' (SJS I: 680; SS: 238–239).¹²

2 Določilne možnosti glagolov védenja v stari cerkveni slovanščini

2.1 Določilne možnosti glede na levo vezljivost

Glagole védenja zaznamuje v okviru leve vezljivosti določilo **Snom** z udeležensko vlogo *nosilca* védenjskih procesov; določilo načeloma spremlja oznaka *človeško* – glagolski nosilci vezljivosti izkazujejo pomene, ki so lastni človeški duševnosti in obnašanju.

2.2 Določilne možnosti glede na desno vezljivost

2.2.1 Sklonsko desno določilo

[1] **Tožilnik (Sak)** določilno pokriva vlogo nepropozicijskega *vsebinskega* udeleženca (diktalnega tipa, tj. *kaj kdo misli, govori*). Redko ima dodatne pomenske nianse, ki pomenijo približevanje drugim udeleženskim vlogam, npr. naraščanje *predmetne* vrednosti pomeni postopno približevanje vlogi *prizadeto* (ob pomelih tipa 'poznati'), prim. **вѣдѣти (1)**, **знати (1)**, mogoče **оумѣти (1)**.

Sak ima tudi v stsl. vlogo pravega »rekcijskega« sklona in izraža prizadetost z dejanjem na najbolj abstrakten, slovničen način – je t. i. prvi predmet ob prehodnih glagolih. Med glagole s prvim predmetom v tožilniku se uvrščajo tudi *verba intelligenti, cognoscendi* (Večerka 1993: 248–249).

¹¹ **Etimološki komentar:** Stsl. **вѣдѣти**, sed. **вѣдѣ** in **вѣмь** k pslov. *věděti, **vě(d)mь* 'vem', kar je prilagojeno iz *vědě 'vem' (potrjen v stsl. **вѣдѣ** 'vem', dal je rus. *ведь* 'vendar, pač, saj', prekm. sln. *věj* 'saj'). Pslov. *vědě je izvorno nereduplicirani perfekt *uójd-h-a (medialno *uójd-h-a-j) iz ide. baze **uejd-* 'gledati, videti' in je prvotno pomenil *'videl sem'. Iz iste ide. baze je tudi *víděti (Snoj 2003: 810, 819). Glagol **вѣдати** je drugotni nedov. k **вѣдѣти** (spada med balto-slov. iterative) na *-aje-*, *-ati* (prim. Vaillant 1966: 475–476).

Pomenski komentar: Glagola kažeta na enake pomene, prim. 'znáti, věděti; знать, ведать; kennen, wissen' (SJS I: 374); SS glagola **вѣдати** ne navaja, saj je zastopan le v mlajših csl. besedilih.

¹² **Etimološki komentar:** Stsl. **знати**, **знаѣ** k pslov. *znāti, *znājō, kar je iz ide. baze *ǵnoh₃- 'vedeti, znati, spoznati' (Snoj 2003: 857; podobno Be IV: 419–420).

Pomenski komentar: SJS navaja dva pomena: **(1)** 'znáti, poznávati; знать, узнавать; kennen, kennenlernen'; **(2)** 'věděti, chápati, uznávati; знать, понимать, сознавать; wissen, begreifen, anerkennen' (SJS I: 680).

оумѣти: Pojavlja se ob vseh treh pomenih. Ob pomenu (1) predstavlja **Sak** z udeležensko vlogo *vsebine* védenja, poznavanja prevladujočo določilno možnost (дивлахаѣ са иуден глаголиште . како съ кѣнигы оумѣтатъ J 7.15 M, дадатъ са рече кнѣгы печатѣкныа . мжжюу оумѣжштоу кнѣгы Supr 247.1).¹³ Ob pomenu (2) je določilo z vlogo *vsebine* znanja redko (konkurenčna možnost je **ADV**), vezano na predvidljiv pomen 'znati jezik', prim. ни аще языки вса оумѣтеть . можетъ сказати немоуць сиухъ Progl 76 Chil.¹⁴ Pomen (3) z *vsebin*o razumevanja izpričujeta samo dva zgleda: не вѣсте ли притѣча сѣа . и како вса притѣча оумѣтете Mk 4.13 Z, кде вѣ игда весновахъ землю . повѣжъ же ни аще ѣмѣши разоуметь Job 38.4 Zach (SJS IV: 658).¹⁵

вѣдати: Pojavlja se ob pomenu (1). Določilo v vlogi *vsebine* poznavanja je dobro izpričano (азъ же вѣмъ и J 8.55 A, да вѣмъ има господа нашего вси сынове чловѣчести Supr 262.25–26).¹⁶

вѣдати: Pojavlja se ob pomenu (1). Glagol je označen z *exh.*, zato ne preseneča osamljenost zgleda (подобно естъ вѣдати преже отечество и столъ святаго мученика вѣчеслава VencProI); vse določilne možnosti so pri glagolu zabeležene s po enim zgledom.

знати: Pojavlja se ob pomenih (1) in (2). Ob pomenu (1) ima vlogo *vsebine* poznavanja (аште ма висте знали и отѣца моего знали висте оубо J 14.7 M, и овца по немъ идѣтъ . ѣко знаѣтъ гласъ его J 10.4 A),¹⁷ ob pomenu (2), ki ga izkazujejo predvsem mlajši spomeniki, pa *vsebine* védenja, razumevanja (ѣко безаконные мое азъ знаѣ Ps 50.5 Sin Pog Bon Lob Par, искушение же его знаите Ph 2.22 Christ Šiš); v obeh pomenih je **Sak** prevladujoče določilo.¹⁸

[2] **Dajalnik (Sdat)** se je v stesl. pojavljal v vlogi prvega predmeta (kot konkurenca **Sak**) tudi ob nekaterih glagolih *umske* dejavnosti (prim. *zaznavanje*), npr. вѣнати, (по-) разоумѣти, (на-, по-)оучити са, навѣкнѣти (Mrázek 1963: 236; Večerka 1993: 261).

¹³ Treba je poudariti, da v večini primerov v vlogi **Sak** nastopa sam. кѣнигы. Verjetno je tudi ta izhodiščno propozicijski (kondenzacijski), prim. 'to, kar piše/je zapisano v spisih'.

¹⁴ V zgledu инокже оумѣши . издаждъ Bes (*quantum potes, exhibe*) ima инокже vlogo t. i. absolutnega relativa (prim. *vsi, kdor, kdorkoli* ali *vse, kar, karkoli*).

¹⁵ Čeprav zgleda kažeta na vzorec **Snom – VF – Sak**, gre v drugem primeru za leksikalizirano zvezo z *notranjim predmetom*, tj. оумѣти разоуметь, kar pomeni prehod k stalni besedni zvezi (leksemu) s pomenom 'razumeti bistvo' (lat. *intelligentiam habere, scientiam novisse, scire substantiam facti*).

¹⁶ V primerih tipa рѣша же емоу кто тѣ естъ . гѣа не вѣмъ J 9.12 A, и рече слоуга не вѣдѣтъ ги Supr 59.6, ki bi kazali na vezljivost **Snom – VF**, je *vsebinski* udeleženec prisoten sotvarno oz. sobesedilno (prim. prvi primer in sekvenca vprašanje–odgovor).

¹⁷ V primeru да знаѣтъ тѣ единого истиннаго бѣ . и еможе посѣла нехѣ J 17.3 A (M) bi lahko govorili o možnosti **Sak – Sak** (t. i. *accusativus duplex* v smislu *Věť te nagъ, prim. Večerka 1993: 232–238; 2002: 449) z drugim **Sak** v *predikativni* funkciji, vendar gre verjetno za pristavek, prim. ... *da spoznavajo tebe, edinega resničnega Boga, in njega, ki si ga poslal, Jezusa Kristusa* (SSP).

¹⁸ Enako H. Orzechowska (1974: 132). Zgledi določila **Sak** tipa и не знаише е . донѣдеже роди сѣи свои прѣвѣнць Mt 1.25 Sav potrjujejo glagol знати tudi v pomenu *poznavanja v smislu spolnega odnosa* (prim. tudi SS: 238).

оуѣѣти: Pojavlja se ob pomenu **(1)**, in sicer kot osamljena realizacija (dva zgleda!) *vsebinskega* udeleženca, prim. **оуѣѣти книгамъ** Min 447 (Vajs 22, 4). To »redakcijsko« določilo (vzhsl. redakcija) predstavlja (skupaj s **Sins**) le ustreznico **Sak**.¹⁹

[3] Orodnik (Sins) je kot določilo izjemno redko ob glagolih *umske* dejavnosti; R. Večerka (1993: 260–263) ga med njihovimi predmeti ne navaja. Pomensko najbližji glagoli, ki ob sebi izkazujejo orodniški predmet, izražajo *pozitivna, negativna čustva* (npr. **вѣсчюудити сѧ, стѣидити сѧ**) oz. *skrb, upanje, interes* (npr. **пешти сѧ, оупѣвати**); **Sins** ima vlogo njihove *vsebine* (ali vzroka; Večerka 1993: 264–265, 268; prim. tudi Bauerová 1963: 308–309).

оуѣѣти: Pojavlja se ob pomenu **(1)** kot osamljena realizacija (izpričana enkrat!) *vsebinskega* udeleženca, prim. **оуѣѣти книгами** Min 447 (Vajs 22, 8). Določilo je redka redakcijska (vzhsl.) ustreznica **Sak** (v kolikor ne gre za napako).²⁰

2.2.2 Predložnosklonsko desno določilo

[4] Mestnik + o (oSlok) določilno pokriva vlogo nepropozicijskega *razmernege vsebinskega* udeleženca, ki bi bil označen kot siže (npr. *o kom kdo govori oz. ve?*); izhodiščno ga verjetno zaznamuje pomen 'okoli' (Herodes 1963: 345; Kopečný 1973: 132).

O določilu **oSlok** ob glagolih *umske* dejavnosti, ki ga poleg slovnično-abstraktne in formalno-skladenjske vloge predmeta zaznamujejo dodatne semantične lastnosti, razpravljata S. Herodes (1963: 345–346) in R. Večerka (1993: 262); določilo je v tej vlogi splošnoslovansko.

вѣдѣти: Pojavlja se ob pomenu **(1)** (*vsebina védenja*). Določilo je relativno redko, prim. **а о дѣни томѣ . и о роднѣ том никтоже не вѣстѣ** Mt 24.36 A, **аште ли ѣже о страсти тѣчѣж не вѣси . томоу тѧ наоучж** Supr 476.4–5 itn.

2.2.3 Deležniško, nedoločniško in odvisniško določilo

[5] Deležnik (Part) lahko (predvsem kot **APP_r**, **APP_f I** v imenski obliki) stoji v povedkovi funkciji po ozir, vpr. zaimkih, zaimenskih prislovih in nekaterih veznikih (npr. **ѣже, чѣто, кѣто, какѣ, ѣдеже, ѣждоуѣже, ѣгда, пакѣже, акѣ**); ko **deležniški polstavek** uvaja glagol *zaznavanja* ali *psihološke dejavnosti*, ima le-ta podobno funkcijo kot *vsebinski* odvisnik. Večinoma sta osebka dejanj, izraženih z deležnikom in z osebno glagolsko obliko, enaka.²¹ **Deležniški polstavki** po relativnih, interogativih so v stsl. sicer redki, vendar pa njihovo stabilno pojavljanje ter odmikanje od gr. prevodnih predlog priča o tem, da gre za slovansko skladdenjsko sredstvo (Večerka 1961: 99–101).

¹⁹ Odsotnost **оуѣѣти** v tej skupini potrjuje izjemnost določilne možnosti **Sdat** ob glagolu. R. Večerka (1993: 262) navaja, da je pri **Sdat** v tem primeru razviden primarni pomen ciljnosti/smernosti; za domnevo, da bi bil **оуѣѣти** pomensko reinterpreteriran kot 'razumeti', nimam dovolj podatkov.

²⁰ Za domnevo, da bi **Sins** v tem primeru lahko imel udeležensko vlogo *orodja, sredstva* dejanja, imam premalo podatkov; R. Večerka (1993: 264) pa ga povezuje prav s pomenom *stvarnega, predmetnega sredstva*.

²¹ Redki so raznoosebkovni zgledi, prim. **и оуѣѣгаемѣ естѣ . кѣнижѣнискѣ . и старѣци . емоуѣже пилатѣ дивѣ сѧ зѣкло** Euch 49a 23–49b 1 (Večerka 1961: 100).

вѣдѣти: Določilo se pojavlja ob pomenu (1) v vlogi *propozicijskega vsebinskega* udeleženca (predstavlja različico **SENT** na mestu predmetnega vsebinskega odvisnika; osebka **Part** in glavnega stavka sta enaka). Gradivo izkazuje dva zgleда, npr. **не вѣдѣатъ во что творѣште** L 23.34 S; **самъ во вѣдѣаше чѣто хотѣ сътворити** J 6.6 M,²² kar kaže na redkost določila.

[6] **Nedoločnik (INF)** se pojavlja v vlogi pravega propozicijskega *vsebinskega* udeleženca,²³ pri glagolih *umske* dejavnosti pa kaže na dve zgradbeni različici: (a) glagol lahko ob sebi zahteva določilo **INF** (sem spadajo pomeni tipa 'imeti sposobnost, znanje', 'moči'); ta tip glagolov kaže na skladenjsko vlogo pomožnika; (b) glagol lahko ob sebi dopušča določilo **INF**, pri čemer je nedoločniški polstavek le različica **SENT** ob pogoju enakosti osebka glavnega stavka in odvisnika (ta se pretvori v nedoločniški polstavek) ter istodobnosti.²⁴

оумѣти: Pojavlja se ob pomenu (1) in (2). Ob (1) je določilo **INF** tipa (b) z vlogo *vsebine* védenja redko (**марина же чѣто сътворити не оумѣаше . многогы ризгы на жтробѣ полагажшти** Supr 239.29), medtem ko je ob (2) (*vsebina* zmožnosti) **INF** tipa (a) najpogostejša določilna možnost, prim. **впокрити лице невоу и земли оумѣате искоушати . а вѣмене сего не искоушаате** L 12.56 M, **аште оубо вгы зъли сжште . оумѣате дааниѣ блага даѣти члдомъ вашинъ** L 11.13 M, **казати не оумѣю . поучати нѣсмь наоученъ** Ves.²⁵

вѣдѣти: Pojavlja se ob pomenu (1). Določilo **INF** tipa (b) (*vsebina* védenja) je v primerjavi z drugimi (predvsem **Sak**, **SENT**) redkejša, prim. **вѣдѣ хранити таинное** Supr 240.30–241.1, **ни вѣдѣти вѣстѣ** Supr 279.21.

[7] **Vsebinski odvisnik (SENT)** se pojavlja v vlogi propozicijskega *vsebinskega* udeleženca; vsebinski odvisniki razkrivajo/konkretizirajo kompleksno podobo *vsebine* umske dejavnosti (prim. tudi Večerka 2002: 389).

Po kriteriju t. i. *ilokutivne modalnosti* zgledi **SENT** ob glagolih *umske* dejavnosti ustrezajo izjavnim (vezniškim) in indirektno vprašalnim odvisnikom. Med izjavnimi vezniki prevladuje **яко** (manj **якоже**), medtem ko sta **акы**, **яже** osamljena; indirektno vprašalne odvisnike uvajajo vprašalni zaimki in prislovi (dopolnjevalna vprašanja; npr. **кѣто**, **чѣто**; **чин**, **кын**; **како**, **колико**, **кольни**) ali vprašalni členki tipa **ли**, **аште**, **ѣда** (odločevalna vprašanja; Večerka 2002: 393 itn.). Po stavčnočlenskem kriteriju se **SENT** ob *verba cognoscendi* (tvorno) uvrščajo med predmetne vsebinske odvisnike (Večerka 2002: 410).²⁶

²² Prvemu zgledu ustreza gr. οὐ γὰρ οἶδας, τί ποιῶσιν (aktivni indikativ prezenta), drugemu pa gr. αὐτὸς γὰρ ἦδει, τί ἐμελλεν ποιῆν (aktivni imperfekt). Zgleda ne uvrščam k **imenovalniku z deležnikom** (*NcI*), saj se ne pojavljajo po pasivnih in povratnih glagolih – so jim pa podobni (Večerka 1961: 99).

²³ Prim. »Als mit dem abhängigen Inhaltssatz synonymes Ausdrucksmittel wird der Infinitiv in mit dem einleitenden Satz tautosubjektivischer/-agentivischer Wendung gebraucht« (Večerka 2002: 440).

²⁴ Raznoosebkovnih zgradb (Večerka 2002: 442) med zgledi ni. Zgradbe **tožilnik/dajalnik z nedoločnikom** so obravnavane posebej.

²⁵ Določilo **INF** je lahko posledica pomenskega praznjenja glagola (prim. sopomenki **мошти**, **възлюшти**).

²⁶ T. i. pozivnih vsebinskih odvisnikov, ki jih zaznamuje železni členek/veznik **да** ali večbesedni vezniki **да негъли**, **яко да** itn. (Večerka 2002: 393–394), med njimi ni.

оуиѣти: Pojavlja se ob pomenu (1). Določilo v vlogi *vsebine* védenja, znanja ni pogosto, je pa stabilno, prr. **и не оуиѣхъ чѣто вѣ отъвѣшталн еиоу Mk 14.40 M, не оуиѣж ни сѣвѣмъ что тѣи глши Mk 14.68 M.**

вѣдѣти: Pojavlja se ob pomenu (1). Določilo je dobro izpričano v vlogi *vsebine* védenja (prim. **не воита сѣ вѣ . вѣдѣ во чѣко иса расплатаго иштета Mt 28.5 A, добръ да вѣси воивода . такоже николнже жрѣти имамѣ воиомѣ твонимѣ Supr 148.9–11, и вѣкте отъ кждоу еимѣ J 7.28 M);** sklepam, da gre za najbolj stabilno določilo glagola (ob Sak).

вѣдати: Osamljenost določila v vlogi *vsebine* védenja ob pomenu (1) ne preseneča, glagol je namreč označen z *exh.*, prr. **нѣ въпрашаше да вѣи вѣдалѣ . аще тѣже сѣионѣ в(о)жин . пришьдѣи на сѣвѣтѣ . иде ли собою . самѣ . на заклетѣи доуѣи Ves.**

знати: Pojavlja se ob pomenih (1) in (2). Pomen (1) izkazuje zgolj en določilni zgleđ (*vsebina* znanja); zgleđ je težaven, saj **знати** nastopa v obliki PPPr (vendar pa potrjuje vezljivost), prim. **не во нѣ игда вѣ горѣ пристѣпѣишита него раздрѣи и протѣже рѣчѣ . не знаимѣ тако хѣ иетѣ нѣ словесѣи тѣли оустрѣли того отъ кротости . възѣ отъ кротости повѣдѣ Supr 381.12–14.²⁷** Podobno velja za osamljeno določilo (*vsebina* razumevanja) v pomenu (2), prim. **или не знаете себе, како х(ристов)сѣи к(соу)сѣи вѣ вастѣ иетѣ 2C 13.5 Christ Slepč Šiš.²⁸**

2.2.4 Dve desni določili

[8] **Določilna možnost Sak – Sak** predstavlja zgradbo t. i. *dvojnega tožilnika*, pri čemer je prvi *vsebinski* udeleženec (tip *prizadeto*), ki mu je z *umsko* dejavnostjo pripisana *vsebina*, *lastnost* preko *predikativnega Sak* (»prädikatives Supplement«; Večerka 1993: 235).

T. i. *accusativus duplex* po *verba intelligendi, cogitandi, percipiendi, loquendi* naj bi (tako kot *accusativus cum participio, AcP*) izražal enako vsebino kot vsebinski predmetni odvisniki, le da jo izraža polpredikativno.²⁹ Prevodno izhodišče zanj naj bi bil praviloma gr. *accusativus cum infinitivo (AcI*; Večerka 1996: 195).

вѣдѣти: Pojavlja se ob pomenu (1). Določilna možnost je obrobna (samo zgleđ), prr. **иодѣ во воѣшаше сѣи иона . вѣдѣи и мѣжа праведѣна и сѣта Mk 6.20 M.³⁰**

вѣдати: Pojavlja se ob pomenu (1), izkazana pa je z osamljenim zgleđom, tj. **вѣдаемѣи вѣвичан еио такѣ VencNik 19.7.³¹**

²⁷ Prim. gr. Καὶ γὰρ ὅτε ἐν τῷ ὄρει προσβάλλοντα αὐτὸν κατέρραζε καὶ ἐξέτεινε, οὐχὶ γνωρίζομενος ὅτι Χριστὸς ἦν, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ῥημάτων αὐτὸν ἐσογήμευσε τούτων, ἀπὸ ἐπιεικείας εἶλεν, ἀπὸ πραότητος ἐτροπώσατο.

²⁸ SJS, SS, MikIP ne navajajo morebitnega prostomorfemskega glagola **знати себе** (mogoče *са?*), ki bi se pomensko približeval **вѣдѣти са** 'zavedati se'. V zgleđu bi **себе** morebiti predstavljal izpostavitven *udeleženca* iz propozicijskega **SENT** (vzpostavljena koreferenca **себе** – **вѣ вастѣ**) s poudarjalno vrednostjo.

²⁹ Sinonimičnosti zgradb *vsebinski predmetni odvisnik* (zveza z **вѣити**) – *tožilnik z deležnikom* – *dvojni tožilnik* ustreza naslednji pretvorbni »antiklimaks«: ***вѣмъ, тако (тѣи) нагѣ иси** – ***вѣмъ тѣ нагѣ сѣшѣтѣ** – ***вѣмъ тѣ нагѣ** (Večerka 2002: 449). Prehod k *dvojnemu tožilniku* predstavljajo polstavčne zgradbe (tip **Sak – Part // INF**), v katerih je udeležencu v **Sak** pripisana lastnost (zveze tipa *byti* + poved. določilo).

³⁰ Prim. gr. εἰδὼς αὐτὸν ἀνδρα δίκαιον καὶ ἄγιον (*accusativus duplex*).

³¹ Razloga za osamljenost zgleđa sta redkost glagola v stesl. (označen je z *exh.* in tri določilne možnosti so izkazane z enim zgleđom) ter verjetno stilistično zaznamovana skladenjska zgradba. Ves zgleđ iz lat. prevodne predloge mi ni bil dosegljiv.

[9] **Določilna možnost Sak – Part** se tradicionalno imenuje *accusativus cum participio* (**tožilnik z deležnikom, AcP**); **Sak** predstavlja izpostavljenega vsebinskega udeleženca (tip *prizadeto*), ki se mu pripisuje oz. se nanj nanaša kompleksna propozicijska vsebina v obliki deležnika (**Part**; s *predikativno* funkcijo).

Kot že je bilo že omenjeno, je stsl. *AcP* sinonimen dvojnemu tožilniku in vsebinskemu predmetnemu odvisniku. Prevodno izhodišče te (načeloma splošnoslovske) zgradbe sta gr. *AcP* in *AcI* (Večerka 1961: 57–60; 1993: 235), pojavlja se ob glagolih *zaznavanja in duševne dejavnosti*, prr. чочѣти, глаголати, имѣти, казати, мѣнити, мѣнѣти, нарицати, слышати, вѣдѣти itn. (Večerka 1961: 57–58).³²

вѣдѣти: Pojavlja se ob pomenu (**I**). Določilna možnost je relativno redka, a se kaže kot stabilna (ѣко вѣдѣхъжъ хъ самого сжшта L 4.41 M, иѣъ же вѣдѣъ вѣсѣъ градѣжца на нь J 18.4 A, иже вѣсѣъ въ градѣъ сѣде ни и въ инѣхъъ градѣхъъ сжште ... повѣдите Supr 45.23–25).³³ v odnosu do možnosti **Sak** ter **SENT** je nedvomno obrobna.

[10] **Določilna možnost Sak – INF** ima tradicionalno poimenovanje *accusativus cum infinitivo* (**tožilnik z nedoločnikom, AcI**); določilo **Sak** predstavlja izpostavljenega vsebinskega udeleženca (tip *prizadeto*), ki se mu pripisuje kompleksna propozicijska vsebina v obliki **INF** (s *predikativno* vlogo).

Zgradba *AcI* ima obrobno vlogo v stsl. (Večerka 2002: 446); v nasprotju s stsl. *AcP* je njeno prevodno izhodišče zgolj gr. *AcI* (Večerka 1993: 235), zato se jo večinoma obravnava kot mehanični kalk po gr. vzoru.³⁴

вѣдѣти: Pojavlja se ob pomenu (**I**), pri čemer gradivo izkazuje osamljen primer zgradbe, prim. вѣсѣтъ во писание законѣмъ нарицати мѡуѣснѣ Supr 351.27–28.³⁵

[11] Določilna možnost Sak – SENT

вѣдѣти: Pojavlja se ob pomenu (**I**); v redki možnosti **Sak – SENT** določilo **Sak** nastopa kot izpostavljeni vsebinski udeleženec (tip *prizadeto*), ki se mu pripisuje oz. se nanj nanaša kompleksna propozicijska vsebina v obliki **SENT** (v *predikativni* funkciji), prr. вѣмътъ тѣа кто еси . етѣни бѣжи L 4.34 A, не вѣмътъ васѣъ отъъ къдоу есѣте L 13.25 A.³⁶

³² Deležnik naj bi imel v stavku vlogo povedkovnega prilastka (Babič 2000: 221).

³³ Prim. prvi primer gr. ἦδειςαν τοῦ Χριστοῦ αὐτὸν εἶναι (*AcI*), drugi primer gr. Ἰησοῦς οὐκ εἶδὼς πάντα τὰ ἐρχόμενα ἐπ’ αὐτὸν (*AcP*), tretji primer gr. εἰ τις αἰδᾷτε ἐν τῇ πόλει ἢ ἐν ταῖς ἁλλοδαῖς πόλεσιν ὄντας (*AcP*).

³⁴ **Nastanek gr. *accusativus cum infinitivo***: Ob glagolih izjavljanja, izrazih nujnosti (tipa *hoteti, ukazati, dovoliti*), glagolih s pomenom *narediti, doseči, da ...* ter brezosebni glagolih se gr. vsebinski odvisniki lahko pretvarjajo v *AcI*. Pogoj za nastanek zgradbe je različnost osebka infinitiva in nadrednega stavka; osebek odvisnika se pri tem pretvarja v **Sak**, povedek odvisnika pa v **INF**. Prim. Ὁ σοφιστὴς νομίζει – Ὁ ἀκούωντες (**Snom**) ὁμολογοῦσι (**Pr**) ‘Sofist meni: poslušalci se strinjajo’ ⇒ Ὁ σοφιστὴς νομίζει – τοὺς ἀκούοντας (**Sak**) ὁμολογεῖν (**INF**) *‘Sofist meni poslušalce strinjati se’ (prirejeno po Babič 2000: 209).

³⁵ Prim. gr. Οἶδε γὰρ ἡ Γραφὴ τὸν νόμον λέγειν Μωϋσέα (*AcI*). R. Večerka (prim. 2002: 446–447) določilne možnosti **Sak – INF** ob stsl. **вѣдѣти** ne navaja.

³⁶ Prim. enako gr. zgradbo. Drugačen zgled je не оу во вѣдѣхъжъ кннѣъ . ѣко подоветѣъ емѡу ѡ мрътъвннхъ вѣскрѣнѣти J 20.9 A, v katerem gre za površinski vzorec **Snom – VF – Sak – SENT**, vendar **Sak** povzema (nominalizirano) predstavlja vsebinskega udeleženca, eksplicitno izraženega s **SENT**. Zgradba pomeni prehod k tipu кнѣа мѣкѣти нанесѣ на зѣлосѣмрътъвннѣаго сѣро не вѣдѣъ Supr 111.28–29, v katerem se

[12] **Določilna možnost Sdat – INF** se tradicionalno imenuje *dativus cum infinitivo* (**dajalnik z nedoločnikom, DcI**); določilo **Sdat** ima vlogo izpostavljenega *vsebinskega* udeleženca (tip *prejemnik*), ki se mu pripisuje kompleksna propozicijska vsebina v obliki določila **INF** (s *predikativno* funkcijo).

Zgradba *DcI*, ki je sinonimna vsebinskim odvisnikom, je označena kot knjižnojezikovna (prevodna ustreznica gr. *AcI*), vendar je zasidrana v slovanskem jezikovnem sistemu; njeno notranjejezikovno izhodišče je dajalnik kot t. i. *casus coniunctus*, ki ima dvojno vlogo: bodisi logičnega osebka brezosebnih zgradb bodisi drugega predmeta ter logičnega osebka nedoločniškega polstavka zgradb tipa **ѣмоу достоити прити* ali **побѣлѣ ѣмоу прити* (Večerka 2002: 444–445). V primeru *DcI* predstavlja **Sdat** *casus non coniunctus*, tj. glagol (v našem primeru *umske* dejavnosti) se z njim ne veže, temveč mu je (verjetno prek etimološkega pomena ciljnosti) pripisana vloga *prejemnika* propozicijske vsebine, izražene z določilom **INF**; **Sdat** je koreferenčen z neizraženim osebkom povedka.³⁷

вѣдѣти: Pojavlja se ob pomenu (1). Gre za osamljen zgled, ki ga poleg strukture **Sdat – INF** zaznamuje izjavni veznik *tako*, prim. *не вѣсте ли тако огню неогасанѣмоу бѣти . и чркви неогсѣпанѣштоу . и вездѣнѣ и тинѣ . и прѣисподѣнии дѣбри* Supr 107.18–21.³⁸

2.2.4 Prислоvnost določila ob glagolih védenja v stari cerkveni slovanščini

Med določilnimi možnostmi ob glagolih védenja se v stari cerkveni slovanščini pojavlja tudi [13] **ADV**, in sicer na položaju *vsebinskega* udeleženca.

Vlogo pravega vsebinskega določila ima **ADV** v točno določenem kontekstu, in sicer takrat, ko gre za pomene tipa ‘znati, obvladati jezik’ (leksikalna zapolnitev udeleženskega mesta *vsebine* znanja, védenja, tudi razumevanja je predvidljiva). V stsl. je tovrstni **ADV** redek, pojavlja pa se ob *оумѣти* v pomenu (2), prim. *онѣ же рече . оумѣши ли грѣхъскы* A 21.37 Christ (v tej vlogi mu konkurira prav tako redko določilo **Sak**).

ADV kot t. i. nadomestno določilo je neke vrste neeksplicitna *vseбина*; *vsebinskega* udeleženca zastopajo namreč večinoma zaimenske (predvsem kakovostne) prislovne oblike, ki besedilno zapolnjujejo določilno mesto, predvideno za kompleksno realizacijo **SENT**. Redke zglede t. i. nadomestnega določila **ADV** sem zasledil le ob stsl. **вѣдѣти** v pomenu (1), npr. *амѣ амѣ глѣжъ тебѣ . чѣкоже вѣмѣ глѣмѣ* J 3.11 A.

V obeh primerih se **ADV** oddaljuje od svoje prevladujoče vloge dopolnila; **ADV** je na položaju določila, kar je razvidno iz razmerij *znati grščino – znati grško*; *ve, kaj se je zgodilo – kakor ve, tako pove* (prim. sorodno *kar ve, to pove*).

Sgen *сгн* (zanikanje) anaforično nanaša na vsebinski odvisnik (navezovalna vloga) in ga hkrati zaimensko nadomešča v glavnem stavku.

³⁷ Razmerje med *prejemnikom* in *vsebinom* je vzpostavljeno prek glagola umevanja. Kot prevodna ustreznica gr. *AcI* je stsl. *DcI* pogostejši od *AcI* ali *AcP*; v nasprotju s slednjimi pa ga zaznamuje še »zusätzliche modale Schattierung der Gehörigkeit und/oder Schicklichkeit« (Večerka 1996: 196).

³⁸ Prim. gr. *οὐκ ἐμάθετε πῦρ ἄσβεστον εἶναι (AcI)*.

ADV se vlogi določila približuje z mesta lastnostnega prislovnega dopolnila; oddaljevanje od slednjega zaznamuje naslednje: (1) vloga konkretizatorja sporočila se krepi, na kar vpliva povečevanje pomenske obveznosti,³⁹ (2) slabi lastnostno opredeljevanje ‘vedenja’, ‘razmerja’ (večji *vsebinski* pomen), kolokacijsko so zveze stabilne; (3) glagoli odpirajo vezljivostna mesta, ki niso zasedena s »pričakovanim« določilom, temveč je na njegovem mestu **ADV** (za opredelitev povedkovih lastnostnih prislovnih dopolnil glej Žele 2007). Glede na skladenjsko obnašanje **ADV** menim, da se pojavlja na položaju določila – v vlogi pravega *vsebinskega* udeleženca (prim. ‘znati, obvladati jezik’) ali kot »eine Art stellvertretender Ergänzung« (Ágel 2000: 261).

3 Vezljivost glagolov vedenja v stari cerkveni slovanščini

3.1 Vezljivost glagola *оумѣти*

3.1.1 Pri pomenu (1) ‘vedeti, znati, poznati’ so izpričana naslednja desna določila: sklonska določila [1] **Sak**, [2] **Sdat**, [3] **Sins**; nedoločniško določilo [6] **INF** in stavčno [7] **SENT**.

3.1.1.1 Pri pomenu (1) je vzpostavljen pomenski vzorec *nosilec* vedenja itn. – *vse-bina*.

Na podlagi gradiva sklepam, da sta **stabilna vezavnostna vzorca** predvsem **Snom** – **VF** – **Sak** // **SENT** (prevladuje **Sak**, leksikalno predvsem kot *кѣнигы*).

Istemu pomenskemu vzorcu ustrezajo tudi **nestabilni, izolirani vzorci**, prim. **Snom** – **VF** – **Sdat** // **Sins** (desni določili konkurirata **Sak**)⁴⁰ ter **Snom** – **VF** – **INF**, v katerem je **INF** zgolj različica **SENT** (ob izpolnjenem slovničnem pogoju enakosti osebkov).

3.1.2 Pri pomenu (2) ‘obvladati, biti zmožen’ so izpričana desna določila [1] **Sak**, [6] **INF** ter [13] **ADV**.

3.1.2.1 V primeru pomena (2) se vzpostavlja pomenski vzorec *nosilec* sposobnosti itn. – *vse-bina*.

Na podlagi gradiva sklepam, da je **stabilen vezavnostni vzorec** predvsem **Snom** – **VF** – **INF** (določilo **INF** je v pomenu prevladujoče).⁴¹ **Redki** vezavnostni možnosti,

³⁹ Prim. sln. lestvico *znati grščino* (vsebina) – *znati grško* (vsebina/način) – *znati po grško* (način), v kateri narašča vloga lastnostnega modifikatorja in pada vloga določila (v pogovoru s prof. dr. A. Žele). Slednje omogoča, da je ob načinovnem modifikatorju prisotno tudi določilo z vlogo *vsebinskega* udeleženca, medtem ko v prvih dveh primerih to ni možno: **znati pesem grščino*, **znati pesem grško*, vendar pa *znati pesem po grško*. V tipu *znati grško* je prišlo verjetno do ustalitve zgradbe (predvidljiva leksikalna zapolnitev).

⁴⁰ Določilo **Sdat** je za stesl. izkazano z dvema zgledoma, **Sins** le z enim. Prvo določilo bi lahko udeležensko predstavljalo prehod k *prejemniku* dejanja, drugo k *orodju, sredstvu* dejanja, a je za tovrstno sklepanje premalo podatkov.

⁴¹ Določilo **INF** je tudi posledica pomenskega praznjenja, prim. *naklonski* pomen in sopomenska glagola *люшти, вѣзлюшти*.

večinoma vezani na predvidljiv pomen ‘znati jezik’, predstavljata **Snom – VF – Sak // ADV**.⁴²

3.1.3 Pri pomenu (3) ‘razumeti, dojemati’ (označen z *exh.*; SJS IV: 658) je izpričana samo določilna možnost [1] **Sak**.

Pomenskemu vzorcu *nosilec* razumevanja – *vsebina* tako ustreza zgolj **redek vezavnostni vzorec Snom – VF – Sak**, ki je v stosl. izpričan samo z dvema zgledoma; stanje je v skladu z **izoliranim** pomenom.

3.2 Vezljivost glagola вѣдѣти

3.2.1 Pri pomenu (1) ‘vedeti, znati, poznati’ (edini pomen) so izpričane naslednje desne določilne možnosti: sklonsko določilo [1] **Sak**; predložnosklonsko določilo [4] **oSlok**; deležniško, nedoločniško in odvisniško določilo [5] **Part**, [6] **INF**, [7] **SENT**; med možnostmi z dvema desnima določiloma se pojavljajo [8] **Sak – Sak**, [9] **Sak – Part**, [10] **Sak – INF**, [11] **Sak – SENT** in [12] **Sdat – INF**. Posebna določilna možnost je [13] **ADV**.

3.2.1.1 V pomenu (1) ‘vedeti, znati, poznati’ se oblikuje pomenski vzorec *nosilec* védenja itn. – *vsebina*.

Na podlagi gradiva lahko sklepam, da mu ustrezata predvsem **stabilna vezavnostna vzorca Snom – VF – Sak // SENT**. Nekoliko **manj stabilna** (vsaj **redkejša**) vzorca sta **Snom – VF – oSlok** ter **Snom – VF – INF** (različica vzorca s **SENT** ob pogoju enakosti osebkov); vzorec **Snom – VF – Part** je **reddek**, saj je izpričan samo z dvema zgledoma.

Prav tako redka je tudi posebna vezavnostna možnost **Snom – VF – ADV**, v kateri ima **ADV** status t. i. nadomestnega določila.

3.2.1.2 Pomen (1) odpira tudi možnost pomenskega vzorca *nosilec* védenja, poznavanja – *prizadeto/prejemnik* – *vsebina*; *nosilec* védenja itn. pripisuje *vsebinskemu* udeležencu (tipa *prizadeto* oz. *prejemnik*) določeno *vsebino* ali *lastnost* (s *predikativno* funkcijo).

Pomenskemu vzorcu ustrezajo **manj stabilni vezavnostni vzorci** (nekateri so celo izolirani) **Snom – VF – Sak – Sak // Part // INF // SENT** ter **Snom – VF – Sdat – INF** (slednjega zaznamuje tudi vsebinski veznik **такѡ**).⁴³ Vzorci – redkosti navkljub – potrjujejo pomensko zmožnost glagola, ki se realizira na različne načine.

⁴² Drugačno vlogo – t. i. absolutnega relativa (prim. *vsi, kdor, kdorkoli; vse, kar, karkoli*) – ima **вѣдѣти** v zgledu **вѣдѣти оумѣнши . издаждѣ** Bes (*quantum potes, exhibe*). **ADV** ima v pomenu (2) vlogo *vsebinskega* (skoraj *predmetnega* udeleženca); potrjujejo jo sodobni slovanski jeziki.

⁴³ Določilne možnosti [9] **Sak – Sak** (gr. predloga *accusativus duplex*), [11] **Sak – INF** (gr. predloga *accusativus cum infinitivo*) in [13] **Sdat – INF** (gr. predloga *accusativus cum infinitivo*) so redke, zglede za [10] **Sak – Part** (gr. predlogi *accusativus cum infinitivo* in *accusativus cum participio*) in [12] **Sak – SENT** pa je nekaj več.

3.3 Vezljivost glagola ВЪДАТИ

3.3.1 Pri pomenu (1) ‘vedeti, znati, poznati’ (edini pomen; geslo je v SJS označeno z *exh.*) so med desnimi določilnimi možnostmi izpričani sklonsko določilo [1] **Sak**, stavčno določilo [7] **SENT** in možnost z dvema desnima določiloma [8] **Sak – Sak**.

3.3.1.1 Pomenskemu vzorcu *nosilec védenja, poznavanja – vsebina* ustrezata vezavnostna vzorca **Snom – VF – Sak // SENT**, ki sta v primeru stcsl. glagola ВЪДАТИ izpričana s po enim zgledom (**izoliranost**).

3.3.1.2 Zgornji pomen odpira tudi pomenski vzorec *nosilec védenja, poznavanja – prizadeto – vsebina* (tako kot pri glagolu ВЪДЪТИ); *nosilec védenja* itn. pripiše neko *vsebino* ali *lastnost* izpostavljenemu *vsebinskemu* udeležencu (tip *prizadeto*). Pomenskemu razmerju ustreza vezavnostni vzorec **Snom – VF – Sak – Sak**, ki je izpričan z **izoliranim** zgledom.

Glede na pomen so vezavnostne možnosti pričakovane, prav tako pa ne preseneča izoliranost zgledov, saj se kot takšen kaže tudi sam glagol.

3.4 Vezljivost glagola ЗНАТИ

3.4.1 Pri pomenu (1) ‘znati, poznati, spoznavati, seznanjati se’ sta izpričani dve desni določili: sklonsko [1] **Sak** in stavčno [7] **SENT**.

3.4.1.1 V pomenu (1) se oblikuje pomenski vzorec *nosilec znanja, poznavanja – vsebina*, ki mu ustreza zgolj en **stabilen vezavnostni vzorec**, in sicer **Snom – VF – Sak**;⁴⁴ vzorec **Snom – VF – SENT** je predstavljen le z **izoliranim** zgledom.

3.4.2 Pri pomenu (2) ‘vedeti, razumeti, priznavati’ sta izpričani enaki desni določilni možnosti kot pri prvem pomenu, tj. sklonsko določilo [1] **Sak** in stavčno določilo [7] **SENT**.

3.4.2.1 Pomenskemu vzorcu *nosilec védenja, razumevanja – vsebina* ob pomenu (2) ustreza **stabilen vezavnostni vzorec Snom – VF – Sak**, ki se pojavlja predvsem v mlajših stcsl. spomenikih (gradivsko dobro izkazan); vezavnostni vzorec **Snom – VF – SENT** pa izkazuje le **osamljen** zgled.

4 Primerjava vezljivosti glagolov védenja v stari cerkveni slovanščini

4.1 Pomeni glagolov védenja

V skupino stcsl. glagolov védenja spadajo оумѣти, вѣдѣти (z modifikacijsko izpeljanko вѣдати) in знати, ki izkazujejo naslednje primerljive pomene:

⁴⁴ Tudi v pomenu *poznavanja v smislu spolnega odnosa* (prim. SS: 238), prim. и не знаеше ел . доньдеке роди снѣ съвои прѣвѣньць Mt 1.25 Sav.

Pomeni glagolov védenja

	оуѣѣти	вѣдѣти	вѣдати	знати
a. 'vedeti, znati, poznati'	(1)	(1)	(1)	(1)
b. 'obvladati, biti zmožen'	(2)			
c. 'razumeti, dojemati'	(3)			(2)

4.2 Stabilnost pomenov glagolov védenja in njihove vezavnostne možnosti

Pomeni glagolov védenja so medsebojno prekrivni, kar otežuje ločeno obravnavo. V tem oziru je najbolj problematičen знати (2), tj. 'vedeti, razumeti, priznavati', ki bi ga lahko obravnavali tako v sklopu pomena a kot v sklopu c (uvrstitev k pomenu c je torej do določene mere arbitrarna). Problematičen je tudi оуѣѣти (2), ki ga SJS opredeljuje kot podpomen pomena a; ločeno obravnavo v primeru slednjega upravičujejo predvsem posebne vezljivostne značilnosti (prim. »saepissime c. inf.«; SJS IV: 658).

4.2.1 Pomen a. 'vedeti, znati, poznati'

Pomen 'vedeti, znati, poznati' izkazujejo glagoli оуѣѣти (1), вѣдѣти (1), вѣдати (1) in знати (1); glagol вѣдати spremlja oznaka *exh.*, ki opozarja na njegovo izoliranost. Glagol знати ne izkazuje podpomena 'vedeti' (pomeni pa tudi 'spoznavati, seznanjati se'), kar lahko vpliva na vezljivostne lastnosti.

4.2.1.1 Vezavnostne možnosti pomena a. 'vedeti, znati, poznati'

Vezavnostne možnosti pomena a. 'vedeti, znati, poznati'

	оуѣѣти	вѣдѣти	вѣдати	знати
Snom – VF – Sak				
Snom – VF – Sdat				
Snom – VF – Sins				
Snom – VF – oSlok				
Snom – VF – Part				
Snom – VF – INF				
Snom – VF – SENT				
Snom – VF – Sak – Sak				
Snom – VF – Sak – Part				
Snom – VF – Sak – INF				
Snom – VF – Sak – SENT				
Snom – VF – Sdat – INF				
Snom – VF – ADV				

Legenda:

stabilni (ali bolj stabilni) vezavnostni vzorci
nestabilni (ali manj stabilni) vezavnostni vzorci

Stabilna (ali bolj stabilna) vezavnostna vzorca sta dva: vzorec **Snom – VF – Sak** izkazujejo glagoli **оумѣти**, **вѣдѣти** in **знати**, pri čemer je treba poudariti, da je določilo **Sak** pogostejše ob **вѣдѣти** in **знати**; vzorec **Snom – VF – SENT** (kompleksno *vsebinsko* določilo) izkazuje samo **оумѣти** in **вѣдѣти** (bolje izpričano ob slednjem). Oba vzorca ustrezata pomenskemu razmerju *nosilec védenja*, poznavanja – *vsebina*.⁴⁵

Med **nestabilnimi (manj stabilnimi) vzorci** se tri pojavljajo ob dveh glagolih: ob glagolih **оумѣти**, **вѣдѣти** je izkazan **Snom – VF – INF**, ob **вѣдати** in **знати** pa se pojavlja **Snom – VF – SENT** (pomenski vzorec *nosilec védenja* itn. – *vsebina*); **вѣдѣти** in **вѣдати** zaznamuje tudi kompleksnejši vezavnostni vzorec **Snom – VF – Sak – Sak**, ki ustreza pomenskemu razmerju *nosilec védenja – prizadeto – vsebina*.

Ostali nestabilni vzorci zaznamujejo **posamezne glagole**. Ob **оумѣти** sta **Snom – VF – Sdat // Sins** izolirani različici vezavnostnega vzorca **Snom – VF – Sak**. Samo ob **вѣдѣти** se pojavlja več vzorcev: slabše izkazanim vzorcem z enim desnim določilom, tj. **Snom – VF – oSlok // Part // ADV**, konkurirata dominantna **Snom – VF – Sak // SENT**. Vsi kompleksnejši vzorci (z dvema desnima določiloma) so redki, a potrjujejo, da se je pomenski vzorec *nosilec védenja – prizadeto (eventualno prejemnik) – vsebina* (skupaj z vezavnostnimi realizacijami) lahko oblikoval le v primeru stesl. **вѣдѣти** (izjemoma **вѣдати**).

V pomenu ‘vedeti, znati, poznati’ ima torej osrednjo vlogo glagol **вѣдѣти**, nekoliko manj pogosta sta **оумѣти**, **знати** (**вѣдѣти** je vezljivostno tudi najbolj raznovrsten glagol, sledita mu **оумѣти** in najmanj raznovrsten **знати**). Dominantna vezavnostna vzorca v pomenu ‘vedeti, znati, poznati’ sta **Snom – VF – Sak** in **Snom – VF – SENT**; ostali vzorci so redki, kar velja tudi za kompleksnejša (pomenska in vezavnostna) razmerja, prim. pomenski vzorec *nosilec védenja – prizadeto (eventualno prejemnik) – vsebina*, ki ga izkazuje **вѣдѣти** (izjemoma **вѣдати**). Med ostalimi vezljivostnimi značilnostmi ne preseneča nestabilnost vzorcev pri glagolu **вѣдати**, ki je v stesl. nasploh izjemen.

4.2.2 Pomen c. ‘razumeti, dojemati’

Pomen ‘razumeti, dojemati’ izkazujejo glagola **оумѣти (3)** in **знати (2)**. Pomen **оумѣти (3)** spremlja oznaka *exh.*, ki opozarja na njegovo redkost. Na problematiko pomena **знати (2)** je bilo sicer že opozorjeno (prim. 4.2), hkrati pa je treba omeniti, da glagol **знати** izkazuje še podpomena ‘vedeti, priznavati’, ki verjetno vplivata na vezljivostne lastnosti.

⁴⁵ Prim. tudi nestabilnost vzorcev ob drugih glagolih, kar pa dodatno potrjuje obstoj vezljivostne možnosti.

4.2.2.1 Vezavnostne možnosti pomena c. ‘razumeti, dojemati’

Vezavnostne možnosti pomena c. ‘razumeti, dojemati’

	оумѣти	знати
Snom – VF – Sak		
Snom – VF – SENT		

Legenda:

stabilni (ali bolj stabilni) vezavnostni vzorci
nestabilni (ali manj stabilni) vezavnostni vzorci

Stabilen (ali bolj stabilen) vezavnostni vzorec je samo **Snom – VF – Sak** ob glagolu знати; ustreza pomenskemu razmerju *nosilec* razumevanja – *vsebina*.

Med **nestabilne (manj stabilne) vezavnostne vzorce** spadata že omenjeni vzorec ob glagolu оумѣти (kar ustreza izjemnosti pomena ob glagolu) in vzorec **Snom – VF – SENT** ob glagolu знати; slednji ustreza (prav tako) pomenskemu vzorcu *nosilec* razumevanja – *vsebina*.

Med konkurenčnima glagoloma v pomenu ‘razumeti, dojemati’ prevladuje знати, medtem ko ima оумѣти marginalno vlogo, ki se kaže v omejenem gradivu in vezljivosti (v pomenu ‘razumeti, dojemati’ ima v stesl. prevladujočo vlogo sestavljenka разоумѣти).

4.2.3 Ostali pomeni

Pomen **b.** ‘obvladati, biti zmožen’ izkazuje samo glagol оумѣти, zato primerjalna analiza ni mogoča (vezljivostne značilnosti pomena so navedene v poglavju 3.1.2).

5 Sklep

Stesl. glagoli védenja оумѣти, вѣдѣти (tudi вѣдати) in знати so se v prvi vrsti izkazali za leksikalno kompleksno in prepletano skupino, saj se njihovi pomeni popolnoma ali deloma prekrivajo, prim. оумѣти ‘vedeti, znati, poznati’ (kot edini pomen zaznamuje tudi вѣдѣти in вѣдати), ‘obvladati, biti zmožen’, ‘razumeti, dojemati’ ter знати ‘znati, spoznati, spoznavati, seznanjati se’, ‘vedeti, razumeti, priznavati’.

Kljub pomenski prepletenosti glagolov je vezljivostna analiza pokazala, da različni pomeni (čeprav sorodni!) vendarle oblikujejo specifične pomenske vzorce, ki jim ustreza načeloma več vezavnostnih vzorcev; med vezavnostnimi vzorci (posebej pa desnimi določili) se vzpostavljajo konkurenčna razmerja, ki se razrešujejo v prid stabilnih vzorcev. Znotraj posameznih pomenov se oblikujejo konkurenčna razmerja med glagoli samimi. Analiza je tako dopolnila obstoječe vezavnostne raziskave omenjenih glagolov (prim. 0.3).

Najbolj jasno konkurenčno razmerje med glagoli se vzpostavlja v pomenu ‘vedeti, znati, poznati’; dominanten glagol s tem pomenom je вѣдѣти, sledita mu знати in оумѣти, medtem ko je izpeljanka вѣдати marginalna. V navedenem pomenu je najbolj ustaljen pomenski vzorec *nosilec* védenja itn. – *vsebina*, ki mu ustrezata stabilna

vezavnostna vzorca **Snom – VF – Sak** in **Snom – VF – SENT**, medtem ko so ostali vezavnostni vzorci nestabilni (pri **знати** je nestabilen tudi **Snom – VF – SENT**). Vodilno vlogo glagola **вѣдати** potrjuje dejstvo, da kot edini (pogojno se lahko sem prišteje še **вѣдати**) v pomenu ‘vedeti, znati, poznati’ vzpostavlja tudi možnost manj ustaljenega pomenskega vzorca *nosilec védenja, poznavanja – prizadeto (eventualno prejemnik) – vsebina*, ki mu ustrezajo t. i. *dvojne vezave* (H. Orzechowska to možnost le opazi, prim. 1974: 133). Vzorci tipa **Snom – VF – Sak – Sak // Part // INF // SENT** ter **Snom – VF – Sdat – INF** (z veznikom **яко**) so resda knjižni, celo izolirani, vendar njihovo skupno število ni zanemarljivo in opozarja na posebno vezljivostno zmožnost.

Med vezavnostnimi vzorci glagola **оумѣти** sicer prevladuje **Snom – VF – INF**, a ne pokriva vseh pomenov glagola, temveč zgolj *naklonskega* ‘obvladati, biti zmožen’ (v predvidljivi pomenski različici ‘znati, obvladati jezik’ se pojavljata tudi manj stabilni desni določili **Sak, ADV**). Ostali vezavnostni vzorci, tj. predvsem vzorci s stabilnima desnima določiloma **Sak, SENT** (le izjemoma tisti s **Sdat, Sins** in »védenjskim« določilom **INF**), mu ne konkurirajo, saj so vezani na pomena ‘vedeti, znati, poznati’ oziroma ‘razumeti, dojemati’. Distribucija vezavnostnih vzorcev ob **оумѣти** je že v stesl. posledica različnih pomenskih zmožnosti glagola.

Ravno tako se lahko dopolnijo ugotovitve H. Orzechowske v zvezi z vezljivostjo glagola **знати**: glagol izkazuje dva sorodna pomena, ki oblikujeta pomenska vzorca *nosilec védenja, poznavanja – vsebina oz. nosilec razumevanja, védenja – vsebina*, v obeh primerih je stabilen vezavnostni vzorec **Snom – VF – Sak**. Konkurenčni nestabilni vezavnostni vzorec **Snom – VF – SENT** je izkazan samo z dvema zgledoma, ki pa sta mogoče prvi signal širitve vezljivostnih možnosti glagola že v stesl. obdobju.

Ob stesl. glagolih védenja je bila izpostavljena vezljivostna vrednost prislovnega določila **ADV**, in sicer v vlogi pravega *vsebinskega* udeleženca ob glagolu **оумѣти** (prim. ‘znati, obvladati jezik’) ali kot t. i. nadomestnega določila, ki nadomešča kompleksnejše določilo **SENT**, ob glagolu **вѣдати**.

Krajšave (oblike določil)

VF = glagolski nosilec vezljivosti (v osebni glagolski obliki); **Snom** = samostalniško določilo v imenovalniku (**gen** = rodilnik; **dat** = dajalnik; **ak** = tožilnik; **lok** = mestnik; **ins** = orodnik); **oSlok** = predložnosklonsko samostalniško določilo s predložnim morfemom **o** in mestniško obliko samostalnika; **Part** = deležniško določilo; **INF** = nedoločniško določilo; **SENT** = odvisniško določilo; **ADV** = prislovno določilo.

Prim. tudi *exh.* = lat. *exhaustum*, tj. izčrpano.

VIRI IN LITERATURA

- Christoph KOCH, 2000: *Kommentiertes Wort- und Formenverzeichnis des Altkirchenslavischen Codex Assemanianus*. Freiburg: Weiher.
- M – Vatroslav JAGIĆ, 1883 [1960]: *Codex Marianus glagoliticus*. Graz: Akademische Druck- u. Verlagsanstalt.
- Karl H. MEYER, 1935: *Altkirchenslavisch-griechisches Wörterbuch des Codex Suprasliensis*. Glückstadt-Hamburg.
- MiklP – Franc MIKLOŠIČ, 1862–1865: *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*. Vindobonae.

- Sin – Sergej N. SEVERJANOV, 1922 [1954]: *Синайская псалтырь. Глаголический памятник XI века*. Graz: Akademische Druck- u. Verlagsanstalt.
- SJS – Josef KURZ, ZOE HAUPTOVÁ (ur.), 1966–1997: *Slovník jazyka staroslověnského*. Praha: Academia.
- SS – Emilie BLÁHOVÁ idr. (ur.), 1999: *Старославянский словарь*. Москва: Издательство Русский язык.
- Supr – Mario CAPALDO, Jordan ZAIMOV, 1982–1983: *Супрасълски или Ретков сборник 1–2*. София: Издателство на БАН.
- Vilmos ÁGEL, 2000: *Valenztheorie*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- Matjaž BABIČ, 2000: *Grška slovnica*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Vanda BABIČ, 2003: *Učbenik stare cerkvene slovanščine*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Marta BAUEROVÁ, 1963: Беспредложный творительный падеж в старославянском языке. *Исследования по синтаксису старославянского языка*. Ur. J. Kurz. Praha: Nakladatelství ČSAV. 287–311.
- Robert-Alain de BEAUGRANDE, Wolfgang U. DRESSLER, 1992: *Uvod v besediloslovje*. Prev. A. Derganc, T. Miklič. Ljubljana: Park.
- Be – France BEZLAJ idr., 1976–2007: *Etimološki slovar slovenskega jezika I–V*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Maurice CARREZ, 1994: *Nouveau testament interlinéaire grec/français*. Paris: Alliance biblique universelle.
- Anton DOKLER, 1915 [1999]: *Grško-slovenski slovar*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Janez DULAR, 1982: *Priglagolska vezava v slovenskem knjižnem jeziku (20. stoletja)*. Doktorska disertacija. Ljubljana.
- ESJS – Eva HAVLOVÁ idr. (ur.), 1989–(2006): *Etymologický slovník jazyka staroslověnského 1–(13) [izhaja v zvezkih]*. Praha: Academia.
- ESSJ – Oleg N. TRUBAČEV idr. (ur.), 1974–(2005): *Этимологический словарь славянских языков: праславянский лексический фонд 1–(32)*. Москва: Наука.
- Stanislav HERODES, 1963: Старославянские предлоги. *Исследования по синтаксису старославянского языка*. Ur. J. Kurz. Praha: Nakladatelství ČSAV. 313–368.
- Stanisław KAROLAK, 1984: Składnia wyrażen predykatywnych. *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Składnia*. Ur. Z. Topolińska. Warszawa: PWN. 11–211.
- František KOPEČNÝ, 1973–1980: *Etymologický slovník slovanských jazyků I–II*. Praha: Academia.
- Martina KRIŽAJ-ORTAR, 1989: Vezljivost: iz pomena v izraz. *XXVI. seminar slovenskega jezika, literature in kulture*. Ljubljana. 129–140.
- MČ 3 – František DANEŠ idr. (ur.), 1987: *Mluvnice češtiny 3. Skladba*. Praha: Academia.
- Roman MRÁZEK, 1963: Дательный падеж в старославянском языке. *Исследования по синтаксису старославянского языка*. Ur. J. Kurz. Praha: Nakladatelství ČSAV. 225–261.
- Janez OREŠNIK, 1992: *Udeleženske vloge v slovenščini*. Ljubljana: SAZU.
- Hanna ORZECOWSKA, 1972: Zmiany rekcji czasowników *uměti, *věděti, *znati w językach zachodniosłowiańskich i ich rekcja w języku słowiańskim. *Studia z filologii polskiej i słowiańskiej XI*. 235–248.
- Hanna ORZECOWSKA, 1974: Vezava glagolov *věděti, *znati, *uměti v Dalmatinovi bibliji in današnji slovenščini. *Slavistična revija 22/2*. 129–149.
- Hanna ORZECOWSKA, Halina RYBICKA, 1971: Grupa synonimiczna umieć, wiedzieć, znać w języku polskim na tle innych języków słowiańskich. *Rocznik Slawistyczny XXXII/1*. 13–30.
- SČ 1998 – Miroslav GREPL, Petr KARLÍK, 1998: *Składba češtiny*. Olomouc: Votobia.
- SEP – Wiesław BORYŚ, 2005: *Słownik etymologiczny języka polskiego*. Kraków: Wydawnictwo literackie.

- SPP – Nad' a SVOZILOVÁ idr. (ur.), 1997: *Slovesa pro praxi*. Praha: Academia.
- Marko SNOJ, 2003: *Slovenski etimološki slovar*. Ljubljana: Modrijan.
- Jože TOPORIŠIČ, 1982: *Nova slovenska skladnja*. Ljubljana: DZS.
- Jože TOPORIŠIČ, 1992: *Enciklopedija slovenskega jezika*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Va – Max VASMER, 1986–1987: *Этимологический словарь русского языка I–IV*. Prev. in dopoln. O. N. Trubačev. Москва: Прогресс.
- André VAILLANT, 1966: *Grammaire comparée des langues slaves III. Le verbe*. Paris: Éditions Klincksieck.
- Radoslav VEČERKA, 1961: *Syntax aktivních participií v staroslověnině*. Praha: SPN.
- Radoslav VEČERKA, 1993: *Altkirchenslavische (altbulgarische) Syntax II. Die innere Satzstruktur*. Freiburg i. Br.: Weiher.
- Radoslav VEČERKA, 1996: *Altkirchenslavische (altbulgarische) Syntax III. Die Satztypen: Der einfache Satz*. Freiburg i. Br.: Weiher.
- Radoslav VEČERKA, 2002: *Altkirchenslavische (altbulgarische) Syntax IV. Die Satztypen: Der zusammengesetzte Satz*. Freiburg i. Br.: Weiher.
- Ada VIDOVIČ MUHA, 2000: *Slovensko leksikalno pomenoslovje*. Ljubljana: ZIFF.
- VV 1987 – František DANEŠ, Zdeněk HLAVSA idr., 1987: *Větné vzorce v češtině*. Praha: Academia.
- Andreja ŽELE, 2001: *Vezljivost v slovenskem jeziku (s poudarkom na glagolu)*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Andreja ŽELE, 2003: *Glagolska vezljivost: iz teorije v slovar*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Andreja ŽELE, 2007: Povedkova lastnostna prislovna dopolnila. *Slavistična revija* 55/1–2. 369–387.

SUMMARY

The paper presents the results of a valency analysis of the Old Church Slavic (OCS) verbs of knowing *оумѣти*, *вѣдѣти*, *вѣдати*, and *знати*. The verbs are a lexically complex and interlinked group and their meanings are either fully or partially overlapping.

Various meanings (albeit related) form specific semantic patterns that in principle correspond to a number of patterns of verbal government. The patterns compete with one another and this competition resolves in favor of stable patterns. Inside of individual meanings there are also competing relations between verbs.

In the verbs of knowing the most stable semantic pattern is the *carrier* of knowing, knowledge–*content*, with the following stable government patterns: **Nnom – VF – Nacc** and **Nnom – VF – CLAUSE**. The patterns are best represented with the verb *вѣдѣти*, then with *знати* and *оумѣти*, while with *вѣдати* only individual examples of the patterns are represented. Isolated examples of the government pattern **Nnom – VF – CLAUSE** in the case of *знати* indicate the beginning of the expansion of the verbal government possibilities during the OCS period. More complex semantic and government patterns are less stable; they are attested with the verb *вѣдѣти* (exceptionally *вѣдати*).

The predominant government pattern with the verb *оумѣти* is **Nnom – VF – INF**, which only corresponds to the modal meaning ‘to master, be able to’ and to the semantic pattern the *carrier* of ability–*content*; in the predictable semantic variant ‘to know, master a language’, less stable complements **Sacc** and **ADV** appear. Other government patterns do not compete with the aforementioned ones, as they are connected to the meanings ‘to know, be familiar with, understand, grasp’ and therefore correspond to different semantic patterns.

The analysis established the valency value of the adverbial **ADV**, which can function as a real *content* argument with the verb **ꙋꙗꙋѣти** and as a so-called substitute complement with the verb **вꙋдꙋѣти**.